

اندرشکده مجلس خبرگان
مشاورین

مجموعه سالنامه تبیین - اسفند ماه ۱۳۹۶

مصر در سال
۱۳۹۶
روندها و رویدادها

الحمد لله

اندیشکده راهبردی تبیین

مجموعه سالنامه تبیین

مصر در سال ۱۳۹۶، روندها و رویدادها

وبگاه اندیشکده : www.Tabyincenter.ir

نشانی : تهران، اقدسیه، خیابان شهید موحد دانش، خیابان نسترن، پلاک ۳۲، واحد ۱۱

کد پستی : ۱۹۵۷۶۶۴۷۳۱

تلفن : ۲۶۱۵۳۳۲۹

نمابر : ۲۶۱۵۳۲۳۹

فهرست

مقدمه

۶

۱. مسائل داخلی

۷

۱-۱. مسائل امنیتی

۷

۱-۲. انتخابات ریاست جمهوری

۹

۲. روابط و مسائل خارجی

۱۲

۱-۲. تلاش برای ایجاد توازن در روابط با روسیه و آمریکا

۱۲

۲-۲. تشدید اختلافات با سودان

۱۴

۳. دورنمای مصر در سال ۹۷

۱۶

منابع

۱۷

مقدمه

مصر یکی از کشورهای بزرگ و مهم قاره آفریقا است که به دلیل تقارب ژئوپلیتیکی و ژئوکالچری به منطقه غرب آسیا همواره از تحولات این منطقه تأثیر پذیرفته و به تناسب آن بر تحولات منطقه‌ی مذکور تأثیر گذاشته است. به همین دلیل اولویت و ارجحیت اقتضا می‌کند که مسائل و مباحث داخلی و خارجی این کشور مورد بررسی و مذاقه قرار گیرند. نوشتار پیش رو در نظر دارد مهم‌ترین و راهبردی‌ترین مسائل و مباحث مصر در سال ۹۶ در عرصه داخلی و خارجی را پیش روی مخاطب قرار دهد. با نگاهی به تحولات مصر در سال ۹۶ این نتیجه به دست می‌آید که این کشور در این سال در مقایسه با سال‌های قبل کمتر آابستن تغییر و تحول در داخل و اثرگذاری و اثرپذیری از معادلات خارج بوده است. به عبارتی مشکلات و مسائل مصر در سال ۹۶ همان موضوعات و اولویت‌های این کشور در سال ۹۵ است که در برخی بخش‌ها و موضوعات دچار غلظت کمتر یا بیشتری شده است. به طور مثال در سال ۹۶ مبارزه با تروریسم در صحرای سینا شدت و حدت بیشتری به خود گرفته است. در مقابل کنشگری مصر در تحولات منطقه به تناسب سال ۹۵ کاهش چشم‌گیری داشته است. با این مقدمه ابتدا مسائل داخلی مصر در سال ۹۶ مورد بررسی قرار گرفته و در ادامه به روابط و مسائل خارجی این کشور پرداخته خواهد شد. در نهایت هم تلاش می‌شود دورنمایی از سال ۹۷ ارائه شود.

۱. مسائل داخلی

۱-۱. مسائل امنیتی

تحولات امنیتی در مصر که با کودتا علیه مرسى در سال ۹۲ جدی‌تر شده بود، هم‌چنان ادامه دارد. حضور داعش در صحرای سینا از یک‌سو و تحولات امنیتی و انفجارهای متعدد در برخی شهرهای بزرگ، از جمله مصائب امنیتی مبتلابه مصر در طول این سال‌ها بوده است. با این وجود این درگیری امنیتی در سال ۹۶ شدت بیشتری به خود گرفته است. به طوری که «عبدالفتاح السیسی» رئیس‌جمهور مصر در فروردین این سال و پس از انفجارهای مهیب تروریستی، در این کشور وضعیت فوق‌العاده اعلام نموده و این وضعیت را سه ماه دیگر تمدید کرد. از طرفی بیشترین درگیری بین نیروهای امنیتی و ارتش با داعش و نیروهای تکفیری در صحرای سینا به وقوع پیوسته است. جایی که برخی کارشناسان وقوع این انفجارها را به رژیم صهیونیستی منتسب می‌کنند. به عبارتی برخی صاحب‌نظران بر این عقیده هستند که مصر و رژیم صهیونیستی در فرایندی پنهان به دنبال عملیاتی کردن «معامله قرن» هستند. در این معامله صحرای سینا تخلیه شده تا زمینه برای انتقال فلسطینی‌ها به این منطقه در بلندمدت فراهم شود. (۱) البته با توجه به عرق ناسیونالیستی عربی مصر در طول این سال‌ها این موضوع دور از انتظار به نظر می‌رسد. از طرفی به نظر می‌رسد قاهره حاضر نباشد برای خود بحرانی خودساخته ایجاد کند. بحرانی که در حوزه‌های مختلف می‌تواند پیامدهای سلبی طولانی مدت به دنبال داشته باشد. در ادامه به برخی از این رویدادهای امنیتی و کنش و واکنش متقابل نیروهای تکفیری و دولت مصر که برای این کشور چالش‌زا بوده‌اند، اشاره می‌شود:

در فروردین ماه سال ۹۶ دو انفجار در دو کلیسای مسیحی رخ داد که به موجب آن یکصد تن کشته و بیش از ۲۰۰ نفر زخمی شدند. انفجار نخست در کلیسای «مارجرس» در شمال قاهره رخ داد که در پی آن تعدادی کشته و زخمی شدند. انفجار دوم به تناوب چند روز در کلیسای «سنت مارک» شهر اسکندریه به وقوع پیوست. داعش در بیانیه‌ای مسئولیت هر دو انفجار در کلیسای قبطی مسیحیان را بر عهده گرفت. در اردیبهشت همین سال ارتش مصر در واکنشی متقابل توانست ۸ نیروی تکفیری-تروریستی را در جنوب «رفح» و «العریش» به هلاکت برساند.

در شبه جزیره ی سینا چندین گروه تندرو فعالیت دارند که خطرناکترین این گروهها گروه تروریستی «انصار بیت المقدس» وابسته به داعش است. در تیر ماه داعش به صحرای سینا حمله کرد که در پی آن ۲۶ نظامی مصری کشته شدند. این حمله در شهریور نیز تکرار شد که به موجب آن ۱۸ نیروی نظامی جان خود را از دست دادند. متعاقب این حملات پارلمان مصر در آبان ماه با پیشنهاد السیسی برای تمدید حالت فوق‌العاده در مصر موافقت کرد. این وضعیت از سوی سیسی در فروردین به مدت ۶ ماه اعلام شده بود.

با این حال بزرگترین حمله تروریستی گروهک‌های زیر مجموعه‌ی داعش در آذر به وقوع پیوست که داعش در اقدامی جنون‌آمیز به مسجدی در استان سینای شمالی حمله کرده و بیش از ۲۴۰ تن از نمازگزاران این مسجد را به شهادت رساند. (۲) این کنش و واکنش متقابل در ماه‌های بعد نیز ادامه پیدا کرد. به طوری که دادگاه مصر در اواخر آذر ۲۱ تروریست را به اعدام محکوم کرده و متعاقب آن در دی ماه تروریست‌ها به کلیسایی در جنوب قاهره حمله نموده و ۱۰ نفر از افراد حاضر در کلیسا را کشتند. در ادامه این روند در ۲۸ بهمن «ایمن الظواهری» سرکرده القاعده خواهان اقدام مسلحانه علیه سیسی شد. وی در پیامی صوتی انقلاب ۲۰۱۱ مصر را مصادره شده و به هدر رفته خواند.

بنابراین یکی از مشکلات و مسائل مصر در سال ۹۶ مباحث امنیتی و جدال این کشور با تروریست‌ها بوده است. تروریست‌هایی که با شکست در سوریه و عراق صحرای سینا را جولانگاه مناسبی برای اقدامات مخرب خود یافته‌اند.

۲-۱. انتخابات ریاست جمهوری

از دیگر موضوعاتی که در سال ۹۶ افکار عمومی و مراکز نخبگانی مصر را به خود مشغول کرد انتخابات ریاست جمهوری این کشور بود. مرحله مقدماتی انتخابات که ثبت نام نامزدها است به پایان رسیده و انتخابات قرار است ۶ تا ۸ فروردین ۹۷ برگزار شود. عبدالفتاح السیسی در سال ۲۰۱۳ با کودتا علیه محمد مرسی رئیس جمهور قانونی مصر به قدرت رسید. در واقع وی در انتخاباتی کاملاً یک طرفه که از سوی اسلام‌گراها تحریم شده بود، موفق به پیروزی شد. در شرایط فعلی نیز وی با ایجاد شرایطی زمینه را برای حذف و عدم شرکت نامزدهای رسمی در انتخابات ریاست جمهوری مهیا کرده است.

در ابتدا «خالد علی» و کیل حقوقی مصر از کاندیداتوری برای انتخابات ریاست جمهوری انصراف داد و در ادامه مهمترین رقیب السیسی یعنی «سامی عنان» رئیس پیشین ستاد کل ارتش مصر به اتهام تخلف از قوانین نظامی بازداشت شد. علاوه بر این هیئت عالی حزب لیبرال الوفد نیز با ثبت نام «سید بدوی» رئیس این حزب در انتخابات ریاست جمهوری مخالفت کرد. پیش از آن نیز «احمد شفیق» آخرین نخست‌وزیر دولت «حُسنی مبارک» رئیس جمهور مخلوع مصر نیز که برای نامزدی اعلام تمایل کرده بود، تحت فشارها انصراف داده بود. در واقع نگاهی به سیر انصراف نامزدها و ممانعت از کاندیداتوری آنها نشان دهنده هراس السیسی از هرگونه رقابت است.

در حال حاضر انتخابات ریاست جمهوری مصر با حضور دو نامزد برگزار خواهد شد. در یک طرف این رقابت سیاسی و نهادهای دولتی و نظامی پشتیبان او خواهد بود و در طرفی دیگر «موسی مصطفی موسی» رئیس حزب «الغد» که با تأیید و اعلام حمایت ۲۰ نماینده پارلمان در انتخابات ثبت نام کرده است. این در حالی است که سیاسی نامه حمایت و تأیید ۵۴۹ نماینده پارلمان مصر را در اختیار دارد. تاکتیک حذف رقبا که از سوی رئیس جمهور کنونی مصر اعمال شده جنبش تحریم انتخابات را به راه انداخته است.

تلاش سیاسی برای برگزاری انتخابات یک سویه و فرمایشی باعث شده تا بسیاری از فعالان سیاسی مصری و همچنین گروه های سیاسی این کشور خواستار تحریم انتخابات باشند. با پایان یافتن زمان ثبت نام انتخابات ریاست جمهوری مصر برخی شخصیت های مصری در بیانیه ای با توصیف انتخابات ریاست جمهوری به «تئاتری طنز آمیز» از مردم خواستند انتخابات را تحریم کرده و نتایجش را به رسمیت نشناسند. (۳) شخصیت های برجسته مصر در این بیانیه تأکید کردند، اقدامات امنیتی و اداری دولت برای ممانعت از انجام رقابت سالم در انتخابات آتی و تلاش برای خالی کردن میدان انتخابات از کاندیداها است و بازداشت تیم سامی عنان، رئیس سابق ستاد ارتش در راستای این دست اقدامات است.

بنابراین به نظر می رسد با توجه به تحولات یاد شده انتخابات ریاست جمهوری مصر با مشارکت محدود مردم و جریانها مواجه شده و عبدالفتاح السیسی دوره ی ۴ ساله ی دیگری به عنوان رئیس جمهور مصر بر مسند قدرت باقی بماند. «عبدالباری عطوان» روزنامه نگار مشهور جهان عرب در این باره گفته که انتخابات ریاست جمهوری مصر با توجه به واقعیت های کنونی بر ۳ حقیقت تأکید خواهد کرد:

۱-السیسی برای دوره دوم و شاید سوم و چهارم رئیس جمهور خواهد شد.

۲-انتخابات بر اساس استانداردهای شناخته شده شفاف و آزاد نخواهد بود.

۳-درصد مشارکت مردم در انتخابات پایین خواهد بود.(۴)

۲. روابط و مسائل خارجی

۱-۲. تلاش برای ایجاد توازن در روابط با روسیه و آمریکا

روابط مصر و روسیه از زمان روی کار آمدن ژنرال عبدالفتاح السیسی به عنوان رئیس‌جمهور مصر، بهبود چشم‌گیری داشته است. پس از سفر پوتین به قاهره در اواخر سال ۹۳، حجم روابط میان این دو کشور در سال ۹۴ نیز افزایش یافت. این افزایش روابط در حوزه‌های تجاری، نظامی و گردشگری دنبال شده و در سال ۹۵ به بالاترین سطح خود پس از فروپاشی شوروی رسید. (۵)

نقش آمریکا در سرنوشتی حسنی مبارک دیکتاتور مخلوع مصر باعث شد سیسی به مرور به سمت روسیه گرایش پیدا کرده و از آمریکا فاصله بگیرد. از طرفی عدم رضایت واشنگتن از کودتا علیه «محمد مرسی» که با حمایت عربستان و دولت‌های تابع انجام شد فاصله‌گذاری قاهره از واشنگتن و به تبع آن واشنگتن از قاهره را بیشتر کرد. «باراک اوباما» رئیس‌جمهور سابق آمریکا بنا به دلایل مذکور و دلایلی چون مسائل مرتبط با حوزه حقوق بشر از دعوت سیسی به کاخ سفید امتناع می‌کرد.

با این وجود روابط قاهره-واشنگتن بعد از روی کار آمدن «دونالد ترامپ» رو به بهبودی نسبی گذاشته است. به طوری که ترامپ از زمانی که سیسی را در حاشیه اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل در سپتامبر ۲۰۱۶ ملاقات کرد با وی ارتباط برقرار نمود. سیسی نیز جزو اولین افرادی بود که طی تماس تلفنی انتخاب ترامپ را به وی تبریک گفت. (۶)

رئیس‌جمهور مصر در هنگام مناظرات انتخاباتی نیز با ترامپ دیدار کرده بود. تداوم این روند باعث شد سیسی در ۱۵ فروردین ۹۵ به آمریکا سفر کرده و در کاخ سفید با دونالد ترامپ دیدار و گفتگو نماید. این نخستین سفر رسمی رئیس‌جمهوری مصر به آمریکا از سال ۲۰۱۰ یعنی

چند ماه قبل از سرنگونی رژیم حسنی مبارک بود. در این دیدار ترامپ ضمن تمجید از سیسی برای مدیریت شرایط سخت عنوان داشت که در راستای مبارزه با تروریسم همواره کنار مصر خواهد ایستاد. در این میان مباحث حقوق بشری بین دو طرف مطرح نشد اما با این وجود خبرگزاری رویترز در شهریور ماه و به نقل از دو منبع مطلع اعلام کرد که آمریکا تصمیم گرفته کمک‌های نظامی به مبلغ ۹۵.۷ میلیون دلار به مصر را متوقف کرده و مبلغ ۱۹۵ میلیون دلار از کمک‌ها را نیز به دلیل عدم حصول پیشرفت در زمینه احترام به حقوق بشر و مبانی دموکراسی در مصر به تعویق بیندازد. با این حال «رکس تیلرسون» وزیر خارجه آمریکا در ماه بهمن به قاهره سفر کرده و درباره موضوعات مهمی چون کمک نظامی آمریکا به مصر، موضوع قدس و بحران‌ها در لیبی و سوریه با سیسی گفتگو و رایزنی نمود. دونالد ترامپ نیز در ۱۳ اسفند با سیسی تماس تلفنی برقرار کرده و در رابطه با تحولات منطقه با وی گفتگو کرد.

با این حال مصر سیسی تلاش کرد روسیه را نیز به طور کامل از دست نداده و توازی میان دو قدرت غرب و شرق ایجاد نماید. در این راستا دو کشور در شهریور ماه رزمایش مشترکی را در شهر «کراسوندار» روسیه برگزار کردند. این رزمایش شامل فعالیت‌ها و اهداف آموزشی، مسائل فنی و تاکتیکی سلاح‌ها و تجهیزات و به دست آوردن مهارت‌های میدانی و تاکتیک‌های ویژه در اجرای مأموریت‌های مختلف بود. در همین ماه السیسی با پوتین رئیس جمهور روسیه دیدار و گفتگو کرد. از طرفی «احمد ابوزید» سخنگوی وزارت خارجه مصر عنوان داشت که دعوت‌نامه‌ی رسمی از مسکو برای مشارکت در گفتگوهای «سوچی» در رابطه با سوریه دریافت کرده است. لذا بررسی رفتار مصر در قبال دو قدرت در سال ۹۶ نشانگر اهتمام این کشور برای ایجاد توازن با دو قدرت برتر جهان است. مسأله‌ای که در سال ۹۵ به این شکل دنبال نمی‌شد و مصر به دلیل عدم مطلوبیت روابط با آمریکا در دوره اوباما و برای فشار به این کشور تلاش می‌کرد بیش از پیش به مسکو نزدیک شود.

۲-۲. تشدید اختلافات با سودان

سودان و مصر همواره دچار اختلافات و تنش‌هایی در طول تاریخ بوده‌اند. این اختلافات به دلیل ادامه کشمکش بین دو کشور و اختلاف بر سر مسائل متعدد همچنان دست‌خوش تنش و درگیری است و هر بار پیچیده‌تر نیز می‌شود. از جمله مسائل مورد اختلاف بین دو کشور، مرزها و امنیت و پروژه‌های مشترکی مانند سد النهضة است. با این حال بیشترین اختلافات دو کشور در طول تاریخ اتهاماتی است که مصر در حمایت از گروه‌های تندرو و افراطی متوجه سودان می‌داند. قاهره معتقد است بخش عمده‌ی اقدامات تروریستی مصر از خارطوم هدایت می‌شوند.

در سال ۹۶ اختلافات مذکور مجدد شعله‌ور شده و در دی ماه خارطوم سفیر خود از قاهره را برای رایزنی فراخواند. در پی این اقدام وزارت خارجه مصر اعلام کرد تدابیر مناسب در خصوص اقدام اخیر سودان اتخاذ خواهد شد. اقدام سودان در واکنش به سخنان احمد ابوزید بود که ادعای خارطوم مبنی بر حاکمیت این کشور بر مناطق سه‌گانه «حلاب»، «ابورماد» و «شلاتین» که تحت سیطره‌ی مصر است را بی‌اساس خوانده بود. سودان اعتقاد دارد این مناطق جز جغرافیای این کشور بوده که از سوی مصر اشغال شده است.

از طرفی برخی کارشناسان معتقدند که دیدار آذر ماه رجب طیب اردوغان رئیس‌جمهوری ترکیه از سودان جنگ لفظی میان خارطوم و قاهره را تشدید کرده است. به عبارتی ترکیه در چارچوب خصومت با مصر سودان را تحریک کرده تا نسبت به قاهره موضع‌گیری منفی اتخاذ نماید.

در همین راستا سایت «افریکن اینتلیجنس» گزارش داد که بعد از سفر «مایک پنس» معاون رئیس‌جمهوری آمریکا به قاهره دستوراتی به سازمان اطلاعات

آمریکا داده شده تا برای آرام کردن تنش میان سودان و مصر وارد عمل بشود. بر این اساس، سازمان اطلاعات آمریکا باید برای آرام کردن اوضاع به «عمر البشیر» رئیس جمهوری سودان فشار آورد تا تنش میان دو طرف از بین برود. (۷) بنابراین یکی از مسائل مربوط به حوزه سیاست خارجی مصر در سال ۹۶ تشدید تنش و اختلاف میان این کشور و سودان بود که همچنان نیز بر سر مسائل ارضی و مرزی، حضور اخوان المسلمین در سودان و... ادامه دارد.

۳. دورنمای مصر در سال ۹۷

به نظر می‌رسد مصر در سال ۹۷ در حوزه داخل همچنان مشکلات و معضلات سابق را داشته باشد. مشکلات امنیتی و درگیری نیروهای نظامی این کشور با گروهک‌های تروریستی حاضر در صحرای سینا کما فی السابق ادامه خواهد داشت. از طرفی با توجه به صحنه میدانی انتخابات کرسی ریاست جمهوری مجدد در دستان السیسی خواهد بود. سرکوب و محکوم کردن اخوان المسلمین و رهبران آن به عنوان قوی‌ترین جنبش اعتراضی مصر و صاحب اصلی انقلاب ۲۰۱۱ همچنان به قوت خود باقی می‌ماند. از طرفی محتمل است به دلیل وخامت اوضاع اقتصادی اعتراضاتی در این کشور بزرگ عربی رخ دهد. اعتراضاتی مشابه اعتراضات سال ۹۵ که به «انقلاب بیچارگان» موسوم شد.

در عرصه خارجی نیز مصر کماکان نگاه پان عربیسم خود به منطقه را حفظ خواهد کرد. در این نگاه تجزیه کشورهای منطقه به شدت محکوم و مورد مخالفت مصر قرار خواهد گرفت. همان طور که قاهره مخالفت صریح و سریع خود با اعلام خودمختاری کردستان عراق را اعلام کرد. از طرفی در این چارچوب قاهره ضمن نگاه مثبت به بقای بشار اسد در قدرت با پیمان‌ها و جریان‌های مخالف ایران به رهبری عربستان همسویی خواهد کرد. این همسویی در پازل نگاه ناسیونالیسم عربی مصر، تهدید و تطمیع ریاض قابل ارزیابی است.

تلاش برای حفظ موازنه در روابط با قدرت‌های بزرگ نیز به روند خود ادامه می‌دهد. حفظ تقارب و بهبود روابط با حماس و جریان‌های فلسطینی که از سال ۹۵ آغاز شده تداوم خواهد یافت. این تداوم در چارچوب کنترل مرزها و امنیت داخلی، تلاش برای نزدیکی حماس و رژیم صهیونیستی در راهبرد مطالبات کلان آمریکا خواهد بود.

منابع

۱- «عملیات سینا مصر؛ مبارزه با تروریسم یا مقدمه «معامله قرن»، بازیابی در پیوند زیر:
<http://www.farsnews.com/13961122000097>

۲- «چرایی حمله خونین داعش در سینا»، بازیابی در پیوند زیر:
<https://www.mashregnews.ir/news/802015/>

۳- «تأملی بر انتخابات ریاست جمهوری ۲۰۱۸ مصر»، بازیابی در پیوند زیر:
<http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13961116002223>

۴- «السیسی مادام‌العمر رئیس جمهور می‌شود»، بازیابی در پیوند زیر:
<http://www.vatanemrooz.ir/Newspaper/BlockPrint/187924>

۵- محمد گلی، «مصر در سال ۹۵؛ رویدادها و روندها»، اندیشکده راهبردی تبیین، بازیابی در پیوند زیر:
<http://tabyincenter.ir/18459/>

۶- فاطمه علیشاه آرات بنی، «احیای روابط مصر و آمریکا یا عادی سازی کودتا»، اندیشکده راهبردی تبیین، بازیابی در پیوند زیر:
<http://tabyincenter.ir/18804/>

۷- «نقش سازمان اطلاعات آمریکا در روابط میان سودان و مصر»، بازیابی در پیوند زیر:
<https://www.mehrnews.com/news/4239255/>

به نظر می‌رسد مصر در سال ۹۷ در حوزه داخل همچنان مشکلات و معضلات سابق را داشته باشد. مشکلات امنیتی و درگیری نیروهای نظامی این کشور با گروه‌های تروریستی حاضر در صحرای سینا کما فی السابق ادامه خواهد داشت.

اندر شبکه‌های اجتماعی

نشانی ما در شبکه‌های اجتماعی:

@Tabyincenter

Tabyincenter.ir

نشانی پایگاه اینترنتی:

۰۲۱ - ۲۶۱۵۳۲۳۹

شماره تماس جهت اعزام سخنران: